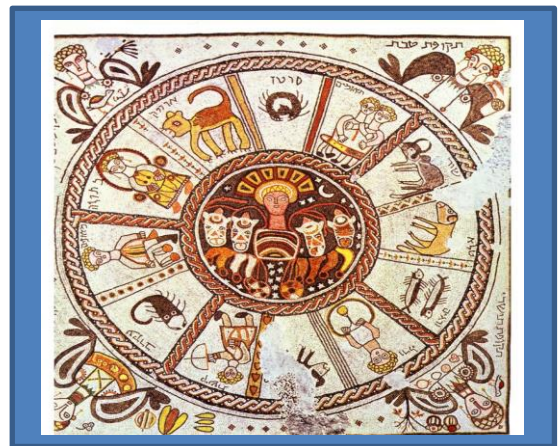

לוח השנה העברי

תקציר

יחידת הוראה העוסקת בלוח השנה העברי ומקדמת את נושא הטיעון בקריאה, בכתובה ובדיבור. הנושאים הלשוניים המופיעים ביחידה : סוגיות לשוניות בתקנות ; שם המספר.

המפמ"ר להוראת העברית : תומר בוזמן

כתיבה : ד"ר עליזה, עמיר, ד"ר הלה אתקין, תומר בוזמן , ענבל גורן, מרים רבינוביץ

ייעוץ אקדמי ודידקטי : ד"ר עליזה עמיר וד"ר הלה אתקין

לוח השנה העברי

רציונל

יחידה זו נועדה להקדים מבוא ללימודי הלשון בשנה זו. הפתיחה בפעילות המוצעת פורשת לפני הלומדים סוגיות לשוניות שונות, מאפשרת להם להתבונן בלשונם, להביע עמדה עליה ולברר עם עצמם מה מידת חשיבותה בעבורם. היא מזמנת אפשרות לגייס את התלמידים ללימודי הלשון מתוך **סקרנות ועניין**.

היחידה תילמד במשך החודש הראשון לפני חגי תשרי. היא מציעה חשיפה לתוכני החגים ולערכים הנלווים אליהם: לוח השנה העברי, וידוי אישי וציבורי. ביחידה זו נוצקים העקרונות להוראה בהמשך השנה: למידה המכוונת לתהליך ולתוצר, הבניה עצמית של הידע כולל התבוננות פנימית, וכתובה בסיטואציה אותנטית לנמען ולמטרה אמיתיים. כמו כן משולבת בה למידת עמיתים, התבוננות בתוצרים והערכותם.

בכל אחת מן הפעילויות המוצעות יחליט המורה על פי שיקול דעתו, במה להתמקד ועד כמה להעמיק.

מומלץ שכל הפעילויות תופענה בתלקיט, שממנו יבחר המורה פעילויות להערכה.

ציר אורייני

- חילוץ נימוקים מטקסט טיעון
- כתיבת טיעון קצרת טווח
- פרזנטציה

ציר לשוני

- תקינות והגייה (הלימות וקבילות בדיבור)
- שם המספר – דגש על תאריכים
- דרכים לאזכור מקורות מידע

כלים מקוונים

- השתתפות בסקר (תכנת סוקרטיב)
- קישורים למקורות מידע במרשתת
- סרטונים ביוטיוב

פעילות 1

מטרות

- להתוודע למצבה של העברית בפי דובריה
- להיחשף לקשר שבין הלשון לדובריה

פעילות זו כוללת שלושה שלבים:

שלב א - עבודה בקבוצות: כל קבוצה מקבלת בית אחד מן השיר ודנה בו מנקודות מבט שונות. בשלב הזה הכיתה אינה מקבלת את השיר במלואו.

שלב ב - במליאה: חלוקת השיר השלם לכל התלמידים, האזנה לשיר וצפייה בו. לאחר הצפייה כל נציג מקבוצה מציג את הנושא שהבית דן בו, בוחר שאלה אחת ומציג אותה בפני הכיתה.

שלב ג - אישי: בחירת הנושא הרלוונטי ביותר ללמידה ולהעמקה וכתובת טקסט המנמק את בחירתו.

מליאה: הצבעה בכיתה על הנושא החשוב ביותר לטיפול/ ללמידה מעמיקה

שלב א

עבודה בקבוצות של עד חמישה תלמידים. כל קבוצה מקבלת כרטיסייה ובה בית אחד של השיר (סך הכול 9 בתים, נספח 1). כל קבוצה תבחר נציג שיציג את הנושא שהבית דן בו.

דיון בקבוצה

1. על מה הכותב קובל?
2. לאיזה נושא בלשון קשורה תלונתו?
3. הביאו דוגמאות נוספות לנושא התלונה, המוכרות לכם.
4. הביעו את דעתכם על תלונתו.
5. מה הסיכוי לשנות את הבעיה שציננתם? על מה אפשר להשפיע / מה אפשר לשנות? על מה אי-אפשר להשפיע / מה אי-אפשר לשנות? נמקו.
6. בעקבות תשובותיכם, הציעו הצעות לשינוי, לשיפור או להשלמה עם המצב וקבלתו.
7. כל תלמיד יכתוב במחברתו מסקנות/ הצעות שעלו בדיון.

שלב ב

במליאה - חלוקת השיר השלם לכל התלמידים, האזנה לשיר וצפייה בביצועו בקישור:

<https://www.youtube.com/watch?v=flWrceQxOyA>

(לחילופין אפשר להקליד בגוגל: **על חטא שחטאנו - רוביק רוזנטל - יוני אילת**)

נציג אחד מכל קבוצה יציג את הנושא שהבית דן בו, יבחר שאלה אחת ויציג אותה בפני הכיתה.
על הלוח ייכתבו הנושאים של בתי השיר.

שלב ג

כל תלמיד יבחר מתוך הרשימה המופיעה על הלוח נושא שלפי דעתו חשוב להתמקד בו בשיעורים,
ויכתוב **טקסט** קצר המנמק את בחירתו.

במליאה תתקיים הצבעה על השאלה באילו נושאים חשוב להתמקד.

למורה: בעקבות ההצבעה אפשר להחליט על בניית יחידת הוראה העוסקת בסוגיות שעלו בכיתה,
למשל היעלמותו של החיריק בבניין הפעיל.

חומרים לתלקיט

1. התשובות לשאלות שעלו בדיון על הבית של השיר
2. מילות השיר **על חטא שחטאנו**
3. כתיבת טיעון קצרה המנמקת את בחירתו של התלמיד

פעילות 2 (העשרה)

מטרות

- להעמיק את הבנת השיר של רוביק רוזנטל ולראות על מה התבסס ומדוע (תפילת וידוי – "על חטא שחטאנו" (נספח 2)
- חשיפה לתוכני החגים ולערכים הנלווים אליהם: לוח השנה העברי, וידוי אישי וציבורי וברכות לחג.

נושאים

- **הבנת הנקרא** – עיסוק בשיר מנקודת ראות של הבנת הנקרא
שאלות לדוגמה מופיעות באתר של מכון הרטמן, אפרת אמית-ליבוביץ, תכנית בארי:
<http://midreshet.org.il/pageview.aspx?id=1018>
השאלות מזמנות עיסוק בשאלות מסוג הערכה וביקורת
- **פירושי מילים** בתוך הקשר ושימוש במילון
הביטוי **להכות על חטא** רווח בלשון - מה פירוש הביטוי? באילו הקשרים נאמר? מה מקורו של הביטוי?
- **קריאה בקול של טקסט מנוקד** - מומלץ לוודא שהכול מכירים את התנועות, ומסוגלים לקרוא בצורה מדויקת.

פעילות 3

מטרות

- להיחשף לסוגיית השימוש בלוח השנה העברי.

נושאים

- כתיבת טיעון המבוססת על תשתיות של ידע
- שם המספר

פעילות זו כוללת ארבעה שלבים

שלב א במליאה : שאלת סקר

שלב ב אישי : הבנת הנקרא – חילוץ נימוקים מתוך שני מקורות מידע

שלב ג אישי : מטלת כתיבה קצרת טווח בזיקה למקורות מידע

שלב ד בזוגות : שם המספר – חילוץ כללי כתיבת התאריך והגייתו, מתוך אתר האקדמיה

שלב א

במליאה - שאלת סקר

- מי יודע מהו התאריך העברי של יום הולדתו?
 - האם אתם חושבים שצריך לדעת מהו התאריך העברי? (כן-לא)
- אפשר לערוך את הסקר בהצבעה או באמצעות תכנת סוקרטיב:
- המטרה :** לבחון לאחר תהליך הלמידה אם חל שינוי בעמדות התלמידים.

שלב ב

אישי : הבעת עמדה על סמך מקורות מידע

המטרה : כתיבת טיעון המבוססת על תשתיות של ידע

1. יצירת עניין על ידי צפייה בסרטון מתוך התכנית **מונית הכסף** בקישור הבא :

<https://www.youtube.com/watch?v=EuTXIE2usOE>

בעקבות הצפייה – על מה נמתחת הביקורת בסרטון?

2. קריאה של לפחות שני מאמרים בנושא :

✓ על חטא שחטאנו ללוח השנה העברי ולעצמנו / נורית גוברין (2005) (נספח 3)

✓ כמה היום בתשרי? / רוביק רוזנטל (נספח 4)

בעקבות הקריאה – חילוץ משני המאמרים של כל הנימוקים התומכים בשימוש בלוח השנה העברי.

- למורה : אם יש צורך בתהליך הטקסטים , בנספח 3 מופיעות שאלות נלוות למאמר "על חטא שחטאנו ללוח השנה העברי ולעצמנו".

שלב ג

אישי - בעקבות הקריאה – מטלת כתיבה קצרת טווח

משימת כתיבה : השופט אשר גרוניס הורה לכתוב תאריך עברי על כל ההודעות הרשמיות היוצאות ממערכת בתי המשפט בישראל. ההחלטה באה לאחר שעד עתה נכתב התאריך הלועזי בלבד.

חוו דעתכם על החלטה זו. תוכלו להחליט לאיזו בימת פרסום הייתם רוצים לשלוח את הטקסט שכתבתם. בכתיבתכם היעזרו בטקסטים שקראתם, והקפידו על אזכור מקורות המידע.

- למורה : מומלץ לחשוף את התלמידים לדרכים שונות לאזכור מידע.

שלב ד

בזוגות- ענייני לשון – שם המספר

חילוף כללי כתיבת התאריך והגייתו מתוך אתר האקדמיה.

בזוגות - קראו את המידע המופיע באתר **האקדמיה ללשון העברית** על כתיבת התאריך והגייתו.

בעקבות הקריאה

- א. כתבו כיצד יש לציין את התאריך העברי ואת התאריך הלועזי.
- ב. כתבו במילים את תאריך יום ההולדת שלכם, ובטקסט שכתבתם בפעילות הקודמת ציינו הן תאריך עברי הן תאריך לועזי על פי הכללים המקובלים.

חומרים לתלמיד

1. המאמרים :
על חטא שחטאנו ללוח השנה העברי ולעצמנו / נורית גוברין (2005) (נספח 3)
כמה היום בתשרי? רוביק רוזנטל (2002) (נספח 4)
2. הנימוקים התומכים בשימוש בלוח השנה העברי משני המאמרים
3. מטלת כתיבה קצרת טווח – כתיבת טיעון בזיקה למקורות מידע
4. עקרונות לכתיבת התאריך על פי האתר של האקדמיה ללשון עברית

נספח 1

עובד מתוך **על חטא שחטאנו** / רוביק רוזנטל (מתוך "הזירה הלשונית")
 על פי "על חטא שחטאנו" תפילת וידוי הנהוגה גם ביום הכיפורים, בעקבות הנוסח המופיע ב"שירי
 העני ממעש" מאת בונה תירוש.

על חטא שחטאנו

על חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בְּעֲלָגוֹת לִשׁוֹן
 וְעַל חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בְּהֶרֶס הַבִּגְדִין
 עַל כִּי אֶת הַהִפְעָלִים לְהִפְעִיל הִפְכָנוּ
 וְאֶת הַחִירִיק מִן הָעִבְרִית הִשְׁלַכְנוּ
 וְאֶת שְׁעוֹרֵי הַדִּקְדּוּק לֹא הִפְנַמְנוּ
 מַה יֵּשׁ לְדַבֵּר, הַפֶּעַם הִגְזַמְנוּ
 וְעַל כָּלֵם, אֵלּוּהַ סְלִיחוֹת,
 סִלַּח לָנוּ, מַחֵל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

על חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בְּזִדּוֹן וּבְשִׁגְגָה
 וְעַל חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בַּחֲלוּפֵי מִינִים
 שֶׁלֹּשָׁה יָלְדוֹת הָלַכְנוּ לַמִּתְנַ"ס
 הוֹצִיאוּ שְׁתֵּי שָׁקֶל מִתּוֹךְ הַמִּכָּנֶס
 קָנוּ לְעֶצְמָם מִיָּנִי תַרְגִּימָה
 מִשְׁמָה פָּנוּ הֵם לְצִמְת הוֹמָה
 וְעַל כָּלֵם, אֵלּוּהַ סְלִיחוֹת,
 סִלַּח לָנוּ, מַחֵל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

על חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בְּדִבְרֵים בְּטָלִים
 וְעַל חטא שחטאנו לַפְּנֵיךָ בְּמַלִּים רִיקוֹת
 עַל כָּאֵלוּ כְּזֶה קוֹל וּמִגְנִיב
 עַל יַעֲנוּ וְכָאֵלָה
 אֵיזָה וְאֵלָלָה, כָּאֵלוּ דָהּ, כָּאֵלוּ מָה

אַיִזָה קָטַע שִׁיאוֹ אוֹ שְׁחָבֵל עַל הַזָּמָן
וְעַל כָּלָם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סַלַּח לָנוּ, מַחֵל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִלּוֹת הַדַּעַת
וְעַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהַעֲלָאת גֵּרָה
סַחֲטִיקָה יָא בָּאבָא, תַּגִּיד מַה נִּהְיָה
מִמַּצָּב מְנִינִים מַה נִּסְגָּר מִנְשָׁמַע
אָחִי מַה קוֹרָה אַחוֹתִי מַה נִּרְאָה
בְּבִי יֵאלֶלֶה בִּי וְגַם הַלְלוּיָהּ
וְעַל כָּלָם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סַלַּח לָנוּ, מַחֵל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁפְלוֹת רוּחַ
וְעַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחִנּוּפַת גּוֹיִים
מַה כָּבֵד בְּקִשְׁנוּ, יוֹ נוֹאוּ, קִצַּת גּוֹד טִים
קִצַּת גּוֹד פּוֹד, קִצַּת אֶקְשׁוּ, קִצַּת כּוֹ שֶׁל הַלִּיף
חִפְשָׁנוּ קוֹמִיטְמֶנֶט, רִיסְפֶּקֶט, מוֹ, יוֹ גִּים אֵיט,
זֶה לֹא סָאָ' בִּיג דִּיל, אוֹ גִּיזָס, לְטָס פִּיס אֵיט
וְעַל כָּלָם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סַלַּח לָנוּ, מַחֵל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִצָּר יָדָנוּ
וְעַל חֲטָא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵנִי שְׁפָה
תְּבִיא לִי מִזֵּל שְׁהָדִי בְּמִרוֹמִים
תְּבִיא תַנְיָד וְתְבִיא גִרְעִינִים
תְּבִיא יְלָדִים, תְּבִיא נְשִׁיקָה
תְּבִיא לִי אוֹתָהּ בְּהַפּוּכָה
וְעַל כָּלָם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,

סֶלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִמְיכוֹת לְשׁוֹן
וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּתַרְגּוּם קְלוּקָל
עָשִׂינוּ מְקוֹם וְעָשִׂינוּ גַם שְׂכָל
עָשִׂינוּ אֶת כָּל הַהִבְדָּל
לְקַחְנוּ מִקְלַחַת, מִבְּחוֹ, אַחֲרֵיּוֹת
לְקַחְנוּ אֶת זֶה בְּקַלּוֹת
וְעַל כָּלֵם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סֶלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּדִכְאוֹן לֵבָב
וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִבְהוֹת רוּחַ
חִיֵּינוּ בְּאוֹפְסִיד, הַכֹּל בְּכַאֲלוֹ
בְּדִאוֹן, בְּקִרְשִׁים, מְשַׁחֲקִים בְּנִדְמָה לִי
נִשְׁמִיעַ תְּפִלָּה בְּשִׂאנְטִי, בְּגֵרוֹב
נֶאֱהָב רַק אוֹתָךְ בְּגִדּוֹל, בְּטֵרוֹף
וְעַל כָּלֵם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סֶלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִטְיַת גְּרוֹן
וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֲצָלוֹת הַהֶגֶה
עַל כִּי הִיָּתָה הַחֵית לְכֹף וְהִשְׁחַר לְמִכָּר
וְהִיָּתָה הָעֵין לְאֶלֶף וְהָעֶפֶר לְאֶפֶר
נֶאֱלָמָה גַם הָהָא, לְאַשְׁפָּה תִתְנַאֵל
וְעַמָּה גַם חֵיוֹד : אֵל אֵל אִיסְרָאֵל.
וְעַל כָּלֵם, אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת,
סֶלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

נספח 2

תפילת הווידוי של יום הכיפורים

מתוך מחזור התפילה ליום הכיפורים

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִנְס וּבְרָצוֹן :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִמּוּץ הַלֵּב :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִלִי דַעַת :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִטּוּי שְׁפָתַיִם :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִלּוּי וּבִסְתֵּר :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִלּוּי עֲרִיוֹת :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַבּוּר פֶּה :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבִמְרָמָה :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהוֹנָאֵת רֶעַ :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוִדּוּי פֶה :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַעֲדֵית זָנוּת :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן וּבִשְׁגָגָה :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִלְזוּל הוֹרִים וּמוֹרִים :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֶזֶק יָד :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחִלּוּל הַשֵּׁם :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטַפְשׁוֹת פֶּה :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטַמְאֵת שְׁפָתַיִם :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִצָּר הָרֶעַ :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים :

וְעַל כּוֹלָם אֲלוּהַ סְלִיחוֹת. סֶלַח לָנוּ. מַחַל לָנוּ. כַּפֹּר לָנוּ :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַפַּת שֶׁחַד :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבִקְזָב :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלִשׁוֹן הָרֶעַ :

וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָצוֹן :

עַל חַטָּא שְׁחַטְאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמִשָּׁא וּבִמְתָּן :

(נ"א במראית עין) :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמֶאֱכָל וּבְמִשְׁתֶּה :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִטְיַת גָּרוֹן :

(נ"א בנבול פה) :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁיחַ שְׁפִתוֹתֵינוּ :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁקּוֹר עֵין :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רְמוֹת :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֲזוֹת מִצָּח :

וְעַל כּוֹלֶם אֶלּוּהַ סְלִיחוֹת. סָלַח לָנוּ. מָחַל לָנוּ. כָּפַר לָנוּ :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִרְיֶקֶת עוֹל :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִלְלוֹת :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַדִּית רָע :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצָרוֹת עֵין :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִלּוֹת רֹאשׁ :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִשּׁוֹת עֶרֶף :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרִיצַת רְגָלִים לְהִרְעָה :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרַכִּילוֹת :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁבּוּעַת שָׁוָא :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁנְאַת חֲנָם :

עַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִשּׁוּמַת דָּ :

וְעַל חֶטֶא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּתִמְהוֹן לֵב :

וְעַל כּוֹלֶם אֶלּוּהַ סְלִיחוֹת. סָלַח לָנוּ. מָחַל לָנוּ. כָּפַר לָנוּ :

הסבר על הפיוט

בתפילת שחרית מדי יום ובתפילת יום הכיפורים, יש תפילה מיוחדת הנקראת 'וידוי' שמונה רשימות חטאים לפי האלפבית. ביום הכיפורים נוספת לה רשימה ארוכה יותר של חטאים, המסודרת אף היא לפי האלפבית ('על חטא שחטאנו לפניך..'). אמנם זוהי רשימה קבועה ולא אישית, וסביר להניח שלא כל המתפללים חטאו בכל העבירות, ובכל זאת, נהוג לחזור ולמנות כל חטא וחטא תוך הכאה על החזה מול הלב. בשיעור זה נעמוד על משמעותו של הוידוי, על כוחו של הציבור באמירת וידוי ונברר מה יחסנו לכך.

נספח 3

על חטא שחטאנו ללוח השנה העברי ולעצמנו / נורית גוברין

ידיעות אחרונות, 24.10.2005

בילדותי, בשנים שלפני קום המדינה, בבית הספר היסודי 'תל-נורדא' שבתל-אביב, תפקידו הראשון של תורן הכיתה היה לכתוב על הלוח, באותיות מאירות עיניים, את היום, החודש והשנה העבריים בצד ימין ואת התאריך הלועזי בצד שמאל. היה ברור לכול שהתאריך העברי הוא החשוב. על פיו נחוגו החגים ועל פיו נקבעו מועדי החופשות.

התאריך הכללי נועד, כפי שחשבנו, לרצות את שלטונות המנדט הבריטי. חיינו ונשמנו עם הלוח העברי. תשרי הוא חודש החגים שבו מספר ימי החופשה עולה על מספר ימי הלימודים; מר חשוון, מלשון מרירות, חודש ללא חגים, כך פורש שמו בפי הילדים, ולא כמקובל מר – טיפה, גשם, כפי שפירשו אז המורים, כנראה בטעות, כי השם מרחשוון מקורו בשמו של חודש אכדי. הכול ציפו סוף סוף לחופש חנוכה בכ"ה בכסלו, שיגאל אותנו מימי לימודים רצופים. כך נהגו בכל בתי הספר הכלליים בארץ ישראל ולאחר מכן בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל. הכרת השילוב שבין הלוח העברי לכללי הייתה טבעית, כמו לוח הכפל.

קשה לדעת מתי נמוג לוח השנה העברי והלוח הכללי תפס את מקומו בחינוך הממלכתי ובהווה הציבורית. הצירוף כ"ט בנובמבר, 1947, ייתכן שהיה אחד משלבי הביניים במעבר מהלוח העברי לכללי. אבל פרט זה עדיין טעון בדיקה. לא אטעה הרבה אם אומר, שצעירים ומבוגרים כאחד אינם יודעים היום את התאריכים העבריים בחיי היומיום ואינם משתמשים בהם. פה ושם הם מופיעים במכתבים רשמיים של משרדי הממשלה, כמצוות אנשים מלומדה – אבל אינם באמת חלק ממערכת הזמנים האישית. אפילו כתבי עת ספרותיים, המופיעים היום, 'שוכחים' לא פעם לציין את התאריך העברי על גיליונותיהם, על אף שהם מתהדרים בתרומה לתרבות ולספרות העברית.

במיוחד גדול השבר כשמדובר בתקופות קודמות. בתרבות ובספרות העברית שלט הלוח העברי, ולא פעם לא הוזכרה כלל השנה הלועזית, כיוון שלא היה צורך בכך. מי ששואל בספרייה ספר עברי, שהופיע לפני תחילת המאה ה-20, מכיר את התופעה שבה ליד השנה העברית של הופעת הספר רשמה יד אלמונית (של הספרן או של הקורא) את השנה הלועזית לצידו. בלעדיה ילכו לאיבוד.

בנוסף לעצם החשיבות העצומה של הלוח העברי שהוא בסיס לכל החיים היהודיים, העבריים והישראליים, יש לתאריכים העבריים חיים משלהם. אי-ידיעתם משמעו ניתוק הקשר עם הנוף והטבע של ארץ ישראל, ולמעשה, פגם גדול בהבנה המעמיקה של 'הזמנים היהודיים', שבתוכם חיה ונושמת הספרות העברית, לפחות הספרות העברית הקלאסית. התעלמות מהלוח העברי מנתקת את הקשר עם התרבות העברית ודומה למי שלומד ספרות עברית באמצעות תרגומים.

שנת 1914 איננה רק שנת תרע"ד, אלא היא שנת "ותרעד הארץ", אותה שנה שבה פרצה מלחמת העולם הראשונה, שזעזעה את העולם בכלל ואת העולם היהודי בתוכו.

1938 איננה רק תרצ"ח, השנה שקדמה לימי מלחמת העולם השנייה, אלא היא גם שנת "תרצח", ולכן, כדי שלא לכתוב ולהגות מילה איומה זו, ריכזו אותה ושינו את סדר האותיות וכתבו: תרח"ץ או תרח"צ. הוא הדין בשנת תשמ"ד (1984) שנהגו לכתוב: תשד"ס או תשד"מ. ואלה רק שתי דוגמאות מתוך שפע גדול מאוד.

בדורות הקודמים, כל ספר עברי, שציין את תאריך הופעתו, רשם בשוליו את שנת ההופעה העברית, עם או בלי האלפים של השנה. לצד התאריכים העבריים סומנו בעבר, בספרים רבים, מספרי העמודים באותיות עבריות, שחזקה על כל קורא עברית לרוץ בהם. אבל מה רבים הם המתקשים בכך, ולא מעטים הם אלה שאינם מבינים אפילו במה המדובר, וכשרואים אותיות עבריות כמספרים סידוריים נדמה להם שלא במספר מדובר אלא במילים: סד (64); פג (83); צד (94).

ואיך ידעו חוקרי הספרות העברית וקוראיה, שסונטה היא שיר זה"ב, כיוון שזה"ב בגימטריה הוא 14 – כמספר שורות הסונטה.

האם תהיה טעות לחשוב שלא הכול יכולים לרוץ בסדר אותיות הא"ב ולא רק בסדר חודשי השנה העבריים? דומה שרק שירה המפורסם של נעמי שמר, המקשר בין חודשי השנה העבריים ומחזור החיים בטבע ובנוף הארץ-ישראליים משמש סכר בפני שכחה מוחלטת: "בתשרי נתן הדקל פרי שחום נחמד".

למותר להוסיף שהמסקנה היא שיש צורך לחזור אל הלוח העברי ולהשיב אותו למחזור החיים של הפרט, כחלק מחזרה אל 'הגרעין הקשה' והמשותף של התרבות העברית. אני מאמינה שישוד משותף זה אכן קיים, והוא המאחד בכל זאת את כל פלגי העם. אין הוא נחלת 'הדתיים' בלבד, כשם שאין לזהות את הלע"ז על כל מרכיביו עם 'החילוניים'.

'גרעין קשה משותף' זה הוא חלק מאותה הוויה חמקמקה, ובכל זאת קיימת ומשותפת לכול, של התרבות העברית והישראלית. כן, גם הישראלית.

האם אין דברים חשובים יותר לעסוק בהם מאשר חזרה אל הלוח העברי ותאריכיו? בוודאי שיש. האם יש בכלל סיכוי לשינוי צורת החשיבה ולדרכי ההוראה? קשה לדעת. קריאה זו לחזרה אל הלוח העברי צריכה להיות חלק ממגמה כוללת של הצורך בהחלפת השמות הלועזיים של בתי העסק ברחובות; חלק ממלחמה כוללת בלע"ז בכלל ובקלקולי הלשון העברית, הנשמעים על כל צעד ושעל והמשבשים את השפה עד לבלי הכר.

כשאופים עוגה, יודעים מה מכניסים ובדרך כלל יודעים גם מה יוצא. בחינוך כמו בחינוך, יודעים מה מכניסים, אבל התוצאות מי ישרון. ובכל זאת, מי שמאמין בחשיבותן ובכוחן של התרבות והספרות העברית לדורותיהן, כבסיס לקיום עם, צריך להמשיך ולהיאבק עליהן כדי לחיות בתוכן. החברה הישראלית צריכה לחזור לברית שבין שני הלוחות, העברי והכללי, ולאחוז גם בזה וגם בזה.

**מורה המעוניין בשאלות בהבנת הנקרא, יכול להיעזר בשאלות שהופיעו בבחינת הבגרות.
השאלות מופיעות בעמוד הבא.**

שאלות

1. תפילת הווידוי הנאמרת ביום הכיפורים פותחת במילים: "על חטא שחטאנו לפניך ב...". בתפילה זו מתוודה המתפלל על חטאיו.
הסבר את הקשר בין כותרת המאמר ובין תאריך פרסומו. (3 נקודות)
2. א. מה חריג בצירוף "כ"ט בנובמבר" (שורה 12)? (2 נקודות)
ב. בפסקה 2 מונה הכותבת דוגמאות לתאריכים עבריים, הלקוחים מההיסטוריה היהודית, ומציינת את התאריכים הלועזיים המקבילים.
מדוע הכותבת לא נהגה כך כאשר הזכירה את התאריך ה"א באייר תש"ח? הצע הסבר לכך. (2 נקודות)
3. א. כתוב שלושה נימוקים שמציגה הכותבת לחשיבות השימוש בלוח העברי. (6 נקודות)
ב. ציין שלושה אמצעים רטוריים שבהם משתמשת הכותבת כדי לשכנע את הקורא, והבא דוגמה לכל אמצעי שציינת. (6 נקודות)
4. מהו הרעיון המובע בפסקה זו?
העתק את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך: (4 נקודות)
 - (1) לתאריך העברי ולתאריך הלועזי יש משמעות דומה.
 - (2) לצירוף האותיות של התאריך העברי יש משמעות מעבר לציון הזמן.
 - (3) המשמעות של המילה משתנה אם מחליפים את סדר האותיות.
 - (4) לתאריכים של הלוח הכללי יש משמעות היסטורית חשובה.
5. מהי הטענה המרכזית של הכותבת?
העתק את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך: (3 נקודות)
 - (1) הלוח העברי משקף את התרבות העברית, לכן יש להשתמש בעיקר בלוח זה.
 - (2) צעירים ומבוגרים כאחד אינם יודעים היום את התאריכים העבריים ואינם משתמשים בהם.
 - (3) הלוח העברי הוא חלק מהתרבות העברית, ויש להשתמש בו בשילוב עם הלוח הכללי.
 - (4) יש לחזור אל הלוח העברי, לנהל מלחמה בלעז ובקלקולי הלשון העברית ולזנוח את הלוח הכללי.

כמה היום בתשרי? / רוביק רוזנטל

מעריב, 30.9.2002

ההחלטה להכניס תאריך עברי על כל לוח שייכת לקבוצת ההחלטות שבהן מנסים לדחוף ידע מחוץ להקשר. אין כל אפשרות לבוא בטענות להחלטת משרד החינוך להכניס תאריך עברי על כל לוח ועל כל מכתב. החלטה מאמי, יהודית וחינוכית. הצרה היא שאין בה תועלת. היא שייכת לקבוצת ההחלטות החינוכיות-לימודיות שבהן מנסים לדחוף ידע מחוץ להקשר, "כדי שהילד יידע". ידע כזה יכול להיות בומרנג: הוא ממאיס את עצמו.

שנת הלימודים מתחילה בראשון לספטמבר ומסתיימת בסוף יולי. החופש הגדול מתרחש בחום יולי-אוגוסט. ימי ההולדת של רוב ילדי ישראל הם בתאריך הלועזי. את יומן האירועים הפרטי והציבורי שלנו אנחנו מנהלים על פי התאריך הלועזי. המשכורת מגיעה בראשון לחודש, המדד ב-15, לוח הקואורדינציה הפנימי שלנו בתחום הזמן הוא לוח לועזי. הסיבה לכך היא שהזמן הוא גלובלי, ואנחנו חלק מהזמן הגלובלי, ואין לנו לא יכולת ולא עניין להינתק מהזמן הגלובלי.

יש שני מקומות חשובים בהם הלוח העברי חשוב וקנה לו שביטה בתודעה ובתרבות, ומכאן שיש לו גם ערך שימוש. החגים, כמוכן, המתרחשים בחודשים העבריים, והתודעה של מעגל השנה: הוא מתחיל בסתיו, בראש השנה, לא בינואר, שהוא אירוע ראשית שנה משני עבור הישראלי-היהודי. זו הסיבה ששמות החודשים שייכים לידע הבסיסי שקונה תלמיד ישראלי, ובוודאי שעליו להכיר אותם.

מכאן ועד הציפייה שהילד יחזור הביתה ויספר בשמחה שבי"א בטבת יש לאורי יום הולדת במקדונלדס, הדרך ארוכה, ובצדק. עצה: להזכיר את התאריך העברי כל יום, אבל לא לעשות מזה עניין גדול.